

– Mert én férfi vagyok. Te pedig nő...

– Gond van!? Szeretnél leülni?

– A hold... a hinta... a szó... a papír. Kifakult mind!

– Lehetetlen.

– A hold, a hinta – tudod, az szennyeződ! Te Ági! Mi félünk.

– Pihened kéne!

– ... és félek, hogy reggel már nem dúdol az a csenevész kanálisfödő. Ott, látod... ott. Egész közel... szemközt a presszóval. Már nem dúdol többé gumibroncsokról... csámcsogásról... és már nem dúdol rólunk. S holnap, ha felébredek egy kávézó asztalán, nem liheg fülemben a falfirka. Szorongnak. Látom: remeg az ajkuk...

– Ahogy akarod...

– Ne higgy nekem... magam sem hiszek. Túl sok a gondolat, a vetület... az árnyék. Túl sok párhuzamos világ fröcskölt szét bennem.

– Hát... szó ami szó: szépen bekattantál!

– Ez a milliárdnyi párhuzamos világ... párhuzamos élet – itt bennem – csak illúzió. De elhíheted: a hiteles illúzió nem kevesebb, mint maga a valóság.

– Egyet kell választanod... egyetlen egyet.

– Kifakult minden. Mert féltünk. Féltünk a hintán, a lepedőn... s mikor ránk vigyorgott a hold.

– Ha választottál, majd hívj!

– S ha képtelen vagyok választani!? Ha ez mind az enyém!? Ha mindre szükségem van!?

– Akkor talán ülj be a presszóba, vagy vonulj elmeógyógyintézetbe.

– Helyes... helyes. Meglesem a kanálisfödőt, a kis csenevést, tudod, már beszéltem róla, azt, ott, a presszóval szemközt. Talán most hajlandó leszel. Talán most a fülemben liheg egy fékcsikorgást! Talán eldúdulja készségesen.

– Szerbussz!

Villódzó fények, szirénák, hurok lágy... túljátszott melódiája elegyedett a légben. „Há-lott ülep... Isten majd gondjaiba vesz!” – gondolta egy utcai muzsikos.

ÁLLAMOK KIALAKULÁSA

MAKAI PÉTER*

A völgy összeszűkül, és az utasoknak, messze földről, a szorosan kell áthaladniuk.
 A sok utasra megjelentek
 az árusok,
 a sok árusra megjelentek

* Díjazott.

a zsványok,
a sok zsványra megjelentek
a rendőrök,
a rendőrök törvényesítésére megjelentek
a hivatalnokok,
a hivatalnokok védelmére megjelentek
a katonák,
a sok katonára megjelentek
a kurvák,
a kurvák dicsőítésére megjelentek
a költők.

(Hamvas Béla)

Államok széléről

A legtermészetesebb dolog, ha egy államokról szóló szövegben megpróbálom magam eltenni valahova, tekintve, hogy az állam emberek csoportja volna, én meg általában embernek érzem magam. Mivel hogy szakmát eddig még nem tanultam ki, sorra esnek ki azok a csoportok, akikké nem szeretnék válni.

A nagy megbecsülésnek örvendő árusokkal könnyen szakítok, hiszen ők más embereknek némi hasznot hajtani, amiért kételkedés nélkül mindent meg is tesznek, én meg nem akarom az olcsó vicik-vacakokat másokra tukmálni némi pénzmag reményében.

A zsványok (milyen szép magyar szó!) törvényen kívül álló, magának való kis csapat, akik Robin Hood-i mintára a vagyon újrafelosztása mellett kardoskodnak, ami önmagában rendben is volna. Az egyedüli baj, hogy ők is kereskedők, csak éppen erőszakkal kereskednek és a kétely halovány sugara nélkül önek is, ha kell, én pedig, lévén gyöngye, esetenként fickó, nem maradnék meg köztük, s ha nem fogadnak be, én sem tekinthetem magam közéjük valónak.

Rendőrök – nos ők is erőszakkal foglalkoznak, no, meg a zsványokkal, így hát nekem sincs túl sok keresnivalóm a rendőrök körében. Noha ők elvileg a „jó” oldalán állnának, csak ez a jó-rossz ellentét eléggé problematikus önmagában is, arról már nem is szólva, hogy nem néznek ki éppenséggel a rendőrök sem „jónak”, nekem inkább a végrehajtók elszántságával küzdő entropikus erőnek tűnnek, csakúgy, mint a zsványok, vagy az árusok.

Az első komoly rendező erőnek a hivatalnokok tűnnek, csak Josef K. óta azért lehet sejteni, hogy nem egyszerűsítik az aktatologatók sem a dolgokat. Ebbe a csoportba persze sokan szívesen bekerülnének, jó kis zsíros állás, kenőpénzek, satöbbi. De ami igazán fenyegető bennük számomra, hogy a kételkedésen, a jó szándékon és a szabad akaraton kívül az emberség is kiveszőfélben van belőlük (igaz, a rendőrökben kezdődik ez el, de – psszt! –, nem lehet mindig éles határvonalat húzni), mivel a hivatalnoksereg már önmagában az államot testesíti meg.

Jönnek a szép, politikailag korrekt kifejezéssel rendfenntartó erőnek nevezett csoport második egysége: a katonák. Ők a rendőrökhöz rokoníthatók, de ezek a fickók már

nem kispályáznak: ők egész országoknak mennek neki, amiből köszönöm szépen, én nem kérek. Elvégre mi a francnak érné meg az a sok porban csúszás, kiabálás, lövöldözés, öntudat-gyilkolás? Hogy harminc évesen rokkantnyugdíjazott legyek, vagy jól leléjjenek valahol? Na nee.

Ahogy haladunk tovább a hasznossági listán a periféria felé, szembe találjuk magunkat a kurvákkal. Most rögtön magassarkú, retikülös, agyonrúzsosított hájas harmincasnegyvenes megélhetési bűnözőkre asszociálok, nemtől függetlenül. Belőlük már a becsület, tisztesség is teljesen kiveszett (inkább hivatalnok-típusúak), a testük a kenyerük, ami eléggé jézusi dolog, de azért mégsem az igazi. Avagy mondhatjuk róluk azt is, hogy „a szegény lehullott róluk régen”, ahogy a mélyen T. Tankcsapda nevű együttes énekelte valamikor. Velük szintén nem cseresznyéznék egy tálból, mármint a kurvákkal – Tankcsapdáék egy más kategóriába esnek.

És amikor már azt gondolná az ember, hogy ennél már nincs kijebb, ennél szegénytelenebb, hasznavehetetlenebb létforma a világon nem él, akkor Hamvas elénk dobja, koncként, a költőt. Ki lehet a szociális evolúciónak e végnyúlványa, a teremtésnek inverz koronája? Élhető figura-e, lehet-e meghúzódni mellette?

A költő egy gyáva, magának való, kényelmes alak, aki a más emberek csodálásában és lenézésében legjobban vizslat, véleményez, kritizál. Másokon kérődzik és élőködik, ráadásul elvárja, hogy a nép elismerje, mint ünnepelt költőt, és a lelkét a poeta laureatus alá teregesse. Vagy mégsem?

Talán a költő mégis egy érző szívű lény, aki ahelyett, hogy másokon kérődözék, valójában önmagából táplálkodik, mikor alkot. Amit megalkot, azt nem tukmálja másra, mint az árus, sőt, leggyakrabban a szőnyeg alá söpri, mondván, szóra sem érdemes apróság.

Törvények felett álló, de mégsem erőszakos fazonról van szó, tehát nem is zsvány-szerű. Annyira kívül álló, hogy a hivatalnok középszerűségének élő antitézise. Nehéz rendőrnek nézni a költőt, s ha valaminek, akkor katonának aztán végképp nem tekinthető: a káoszban éledgelés egyik legfőbb letéteményese, aki maximum a kultúra és emberség felett örködhet, leghegyesebb fegyvere a szó. Hozzá legközelebb a periférián a kurva van, de alapvetően emberséges, becsületes pofa, még ha a maga törvényei szerint játssza is az Élet névre hallgató nagy társas-játékot, azért kurvoid lénynek sem mondható. Habár egy sort nem „költöttem”, én is itt lelek egyedül tanyára, rokon lélekre, itt található némi vigaszt nehéz órák. Egyetlen kételyem abban van, hogy túleszményítettem a költőt, és a valóságban meg a szemembe röhög, fikáz és pofoz, hogy: ébredj föl, te álmodozó! De azt hiszem, ha valakinek, neki joga van.

Államok kialakulása. Ha az Államok szótól nem indul bele reflexgyorsasággal az emberben Amerika és a globalizáció anyázása (ami, valljuk be, mondanivaló híján valós csapda lehet), és képes a szó „társadalom” értelmében elgondolkodni róla, akkor valóban logikus vonalat rajzol meg Hamvas Béla. Ez következik ebből, az abból: pofonegyszerű, akár egy folyamatábra. És mégis: kis túlzással benne van az egész társadalom, tokkalvonóval, szépen lebontva, hasznossági sorrendben. Mindennek végén ott a legalj' dicsőítője, a költő, aki maga sincs a megbecsültség csúcsán (gondoljunk csak Villonra, vagy a 19. század végi bohémokra a Montmartre-on). És itt az írókra, filozófusokra, színészekre is gondolhatott Hamvas. Na jó, egye fene, a tanárra is. Mert akárhogyan is nézegetem, sem az árus, sem a zsvány, sem a rendőr, sem a hivatalnok, sem a katona, sem a kurva

kezében nincs olyan teremtő erő (na jó, a kurváéban talán van, de csak időnként, és sosem elég időre), ami a költő (író, bölcselő, színlelő, pontpont) kezében összpontosul.

Igen, ez a néhány sor valójában tényleg egy vicc (k-európéer, sorok közti olvasóknak: nem, most kivételesen nem az országról van szó). De a viccet is csak olyan ember sütheti el, akinek a szájából autentikusan hangozhat. És ki mondhatja el egy ilyen poént, ha nem az író, filozófus Hamvas Béla? Aki megjárta már a hadak útját – a szó legszorosabb értelmében. Aki könyvtáros volt, majd (mosolyogj, világ!) raktárosként és gondnokként dolgozott tizenhárom éven át. És, csak úgy, mellesleg a szellemi élet egyik nagy alakja, a húszas évektől kezdve élete végéig, akkor is, amikor elnémitották, szamizdatban írt tovább. Ha valaki, akkor ő mondhat poént ilyen csattanóval. És mint az igazi jó viccekben, ebben is van valami apró igazság.

Hamvas ugyanis helyre tesz. Értelmiségiek! Itt a helyünk. No persze, azért nem mindegy, mikor íródott ez a kis szösszenet, a gulyáskommunizmuson meg a 3T-n edződött fülek kihallják belőle, amit kell. Akinek meg a füle **az** ilyesmire nem vevő, az is értelmezheti a szöveget, mert bizony számos külön úton el lehet indulni. De amilyen frappánsan megfogalmazza a viccet szerzője, olyan komoly mélységekbe vihet a csattanója.

Önértékelésre sarkalló rövid szöveg ez. Már annak, aki nem tudja félre egy kínos félmosoly és egy értetlenkedő pillantás keretében. Mert nem elsősre nyílik meg, hanem gondos, pontos olvasások sora és némi nyugodt gondolkodás után. Ilyenkor jut eszembe, milyen kevés időt szánok ilyesmire, pedig okkal vonultam én is a peremvidékekre.

A fősodorban ugyanis nehéz megállni egy-egy pillanatra, céltalan szemlélődni, fűkészni a világot. Ha úgy tetszik, hosszasan csinálni a semmit, közben átlátni a nagy képet, majd biccenteni egyet, mondván: „Ez is megvolna”. Ez egy szép életforma. Innen, a partvonalról nézve csapongani, életet megélni jó igazán. Kalapemelés. Biccentés. Kacsintás. Távozás.

A Rudabányán született gróf Gvadányi József (1725 – 1801) költő legismertebb hőse, a peleskei nótárius. (Az Egy falusi nótáriusnak budai útazása... c. mű 1790. évi első kiadásának címlapmetszete.)